

Slovesa - přechodníky

Základní škola a Mateřská škola, Otnice, okres Vyškov

Mgr. Hana Třetinová

Číslo a název klíčové aktivity: III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Interní číslo: VY_32_INOVACE_CJ.HT.9.13

Přechodníky jsou tvary knižní a ve větě jsou doplňkem, vztahují se k přísudkovému slovesu i ke jménu v podmětu.

Přechodníky mají tři tvary :

- a) Tvar pro rod mužský (číslo jednotné)
- b) Tvar pro rod ženský a střední (číslo jednotné)
- c) Tvar pro množné číslo všech rodů

Přechodník přítomný :

- vyjadřuje **děj současný** s dějem přísudkového slovesa
(... *scházeje z hory rozmlouval*)

Tvoří se od **sloves nedokonavých**. Jeho koncovky se řídí podle zakončení 3. osoby množného čísla :

a) u sloves končících na -ou (nesou)

má koncovky : **-a, -ouc, -ouce**

(nes**a**, nes**ouc**, nes**ouce**)

b) u sloves končících na -í (scházejí)

má koncovky : **-e, -íc, -íce**

(scháze**e**, scháze**íc**,

scháze**íce**)

Přechodník minulý :

- vyjadřuje **děj předcházející** před dějem přísudkového slovesa (... povstav pravil)

Tvoří se od **sloves dokonavých**. Jeho koncovky se řídí podle zakončení přičestí minulého :

a) Je-li před -l **samohláska** (povstal),

má koncovky : -v, -vši, -vše

(povstav, povstavši, povstavše)

b) Je-li před -l **souhláska** (přivedl)

je přechodník v rodě mužském bez koncovky

a v dalších tvarech má koncovky : Ø, -ši, -še

(přivedØ, přivedši, přivedše)

Ale např. : vztáh-l : vztáhnuv, vztáhnuvši, vztáhnuvše.

Přídavná jména slovesná :

- se tvoří z obou přechodníků koncovkou -í

(jdoucí, pronásledující, vyběhnuvší)

Prívlastky těsné typu **Paní sedící před námi** neoddělujeme čárkou!

1.Úkol

Vyhledejte přechodníky, rozdělte je na přítomné a minulé a uveďte je ve všech tvarech :

Rozmarné léto

Dozpívav svoji písničku a složiv ruce za zády, dýchal veliký Antonín na kuličku teploměru. Sloupec sotva se pohnul a Důra znamená to měl několik myšlenek, jež se vystřídaly jako míchané karty. „Tento způsob léta,“ děl, odvraceje se od přístroje Celsiova, „zdá se mi poněkud nešťastným. Ale my, pečující o své zdraví a tělesnou čistotu, nesmíme otálet.“ Vyslovuje tato slova a dívaje se dolů do vody, svlékal Důra svůj šat. Zaznamenav pak obraz obrácené sklenice, dodal : „Ach, plovárna a tato číška jsou prázdný.“

(Podle Vladislava Vančury)

2. Úkol

Přechodníky vhodně nahradte určitými slovesnými tvary. Věty můžete upravit.

1. Muž, vstoupiv do chudého stavení, požádal o nocleh pro sebe a svého společníka.
2. Vdova, rychle přiloživši do kamen, zařízla slepici a připravila chutnou polévku.
3. Předložila ji hostům, pobízejíc je vlídnými slovy k jídlu.
4. Petr, zaraziv se na chvíli, vysázel na stůl podle počtu ok na polévce padesát dukátů.
5. Oba hosté, vyplativše chudé ženě odměnu, ubírali se dále.
6. Dítě, spatřivši po čase znovu štědré pocestné, radostně jim běželo vstříc.
7. Sádlo, tvoříc na polévce jednu vrstvu tuku, pokrylo celý talíř.
8. Pán s Petrem, loučíce se s lakomou selkou, vyplatili jí za jediné oko na polévce jeden dukát.
9. Závistivá žena, jsouc zklamaná, byla by se zlostí do země propadla.

3. Úkol

Vyznačené určité slovesné tvary nahraďte vhodně přechodníkem. Vyjádření můžete upravit.

1. Sedlák **posadil** hocha na osla, sám šel pěšky vedle něj.
2. Dědeček vyprávěl a **nespouštěl** z vnoučka oči.
3. Ustupovala za vrátka a **odháněla** psa holí.
4. Odpovídala mi a přitom **se** vesele **smála**.
5. Jakmile **poznala** pravý důvod jeho jednání, rozhodla se jinak.
6. Když obecenstvo **vyslechlo** slavnostní koncert, nešetřilo potleskem.
7. Když poslouchali její vyprávění, **tvářili se** velmi smutně.
8. **Uvědomily si** to a daly se do pláče.
9. Děvče odešlo z místnosti, aniž **promluvilo**.
10. Až třikrát **zopakoval** pokus, byl o správnosti svého pozorování přesvědčen.

3.Úkol

Doplňte zadané tvary přechodníků :

Běžet – přechodík přítomný, číslo množné, rod ženský	
Vidět – přechodník přítomný, číslo jednotné, rod ženský	
Uvařit – přechodník minulý, číslo množné, rod mužský	
Odpočívat – přechodník přítomný, číslo jednotné, rod střední	
Zasvítit – přechodník minulý, číslo jednotné, rod střední	
Zaběhnout – přechodník minulý, číslo množné, rod ženský	
Mávat – přechodník přítomný, číslo množné, rod mužský	

4. Úkol : *Tvořte slovesné tvary*

<i>sloveso</i>	<i>osoba</i>	<i>číslo</i>	<i>způsob</i>	<i>příčestí</i>	<i>přechodník</i>	<i>požadovaný tvar</i>
házet	3.	mn.	oznam.	trpné	přítomný	
zpozdít	3.	mn.	oznam.	trpné	minulý	
kázat	2.	jed.	rozkaz.			
přijmout	3.	jed.	oznam.	min.		
	3.	jed.	oznam.	trpné		
táhnout	2.	jed.	rozkaz.			
	3.	jed.	oznam.	min.	přítomný	
chvět se	2.	jed.	rozkaz.			
	3.	jed.	oznam.	min.	přítomný	
uvít	3.	jed.	oznam.	trpné		
rozumět	3.	mn.			přítomný	
zobrazit	3.	jed.		trpné	minulý	

Citace a použité zdroje :

- 1) KRAUSOVÁ, Z.; PAŠKOVÁ, M.; VAŇKOVÁ, J. *Český jazyk pro 9. ročník základní školy a odpovídající ročník víceletého gymnázia*. Vydání 1. Plzeň : Nakladatelství Fraus, 2006. 136 s.
ISBN 80-7238-4536-4
- 2) HOŠNOVÁ, E.; HRDLIČKOVÁ, H. *Opakujeme si český jazyk II*. Vydání 1. Praha : SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost, 1999. 232 s. ISBN 80-7235-062-5
- 3) KOŠŤÁK, J. *Mluvnice a pravopis pro 5.-9. ročník základních škol, 2.díl*. Vydání 3. Praha : Fortuna, 1995. 144 s.
ISBN 80-7168-190-3